

Моргун Тетяна, Шертвітенє Наталія

*Громада українців міста Вільнюс (Вільнюс, Литва)*

## **НЕВТОМНИЙ БОРЕЦЬ ЗА УКРАЇНУ – НЕПОРОЖНЯ НАДІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА**

Непорожня Надія Олександрівна – перекладачка, літературознавиця, педагогиня, історикиня, громадська діячка України та Литви – народилася 9 вересня 1948 р. в Яготині в родині українських інтелігентів.

Батько – Олександр Степанович Непорожній – краєзнавець, дослідник Яготина, засновник та подвижник музейної справи Яготинщини, педагог, літературознавець, почесний громадянин Яготина. Випускник філологічних факультетів Київського і Черкаського педагогічних інститутів, працював викладачем української мови, літератури та малювання.

Значним є його внесок у створення та розвиток місцевого краєзнавства, зокрема, він створив історичний музей, директором якого певний час працював. Своїм існуванням завдячують О.С. Непорожньому Яготинський держаний історичний музей, картинна галерея, флігель Т.Г. Шевченка, Алея Героїв, Алея Слави та музей освіти в Яготині, музей-садиба Катерини Білокур в с. Богданівка, археологічний музей «Добраничівська стоянка», Капустинський, Сулимівський, Ново-олександрівський музеї (на території району). Окремою сторінкою діяльної біографії Олександра Степановича стало спорудження пам'ятника молодому Тарасу Шевченку на подвір'ї міської середньої школи № 3 за проектом скульптора Івана Гончара. Завдяки його ж зусиллям збережено в яготинському парку каштанову алею, посаджену колись самим Тарасом.

Ім'я О.С. Непорожного добре відоме не тільки в історико-краєзнавчих, а й літературних та освітянських колах України: він співпрацював із видавництвами, готуючи передмови, бібліографічні нариси та впорядковуючи твори вітчизняних і зарубіжних класиків, друкувався у журналах, районній газеті. Разом з професором І.Р. Семенчуком був автором підручника для 10 класу з української мови та літератури (17 перевидань), а також підручника-посібника з української літератури для слухачів підготовчих відділень вищих навчальних закладів. 1997 року вийшла з друку хрестоматія для 11 класу «Золотий гомін», упорядником якої був О.С. Непорожній [1]. Батько мав великий вплив на формування світогляду Надії.

Мати – Катерина Прокопівна Непорожня, просвітниця, вчителька математики.

Надія Непорожня закінчила Київський університет в 1971 р., в якому згодом (у 1976–1989 роках) викладала на кафедрі слов'янської філології. Досліджувала українсько-литовські та українсько-сербо-хорватські літературні зв'язки. Кандидатка філологічних наук (захистила дисертацію в 1977 р.). Членкиня Національної спілки письменників України, Спілки письменників Литви і Міжнародного ПЕН-центру.

Від початку 1990-х рр. і до смерті мешкала у Вільнюсі. Викладала у Вільнюському університеті, вивчала віленські періоди життя М. Смотрицького, Т. Шевченка, Я. Головацького, пропагувала їхню творчість. Голова Асоціації українців Литви (від 1992 р.), одна із засновників Литовсько-українського фонду ім. Т. Шевченка. У Вільнюсі в 1993 р. перевидала фототипією раритетну збірку поезій Т. Шевченка у польських перекладах В. Сирокомлі («*Kobzarz*” Tarasa Szewczenki», Wilno, 1863), супроводивши її докладною післямовою «Кобзареві думи, переспівані сільським лірником». Упорядкувала й видала в своєму перекладі збірку «Литовські прислів'я та приказки» (К., 1975). Серед перекладів Н. Непорожньої із литовської літератури – книга публіцистики «Лунає дзвін Вільнюської вежі» Р. Будріса (1973), збірка оповідань і повістей «Білий вітер» В. Бубніса (1982), повісті «Моя ненависть сильніша» В. Жилінскайте (1983), «Садиба під кленом» (1989) та «Білий вінок для чорного паровоза» (1991) Р. Гранаускаса, роман «В тіні вітарів» В. Міколайтіса-Путінаса (1985). У періодиці друкувала переклади окремих творів Й. Авіжюса, А. Венуоліса, А. Венцлови та ін. Одна з перекладачів збірки «Литовське радянське оповідання», «Сучасна югославська повість» (обидві – 1981). Із літератур народів колишньої Югославії переклала повість боснійця Д. Сушича «Найманець» (1981; усі – Київ), оповідання чорногорця Ч. Вулевича «Палата № 23» («Всесвіт», 1991, № 6; 2016, № 11–12), окремі твори сербів Б. Чопича та М. Алечкович, хорвата М. Божича, словенців Ф. Бевка та Б. Юрци. Авторка цінних статей «Тарас Шевченко литовською мовою» (1981), «Вук Караджич і культура України» (1987), «Шлях Чюрльоніса на Україну» (1988), «Українська поетична класика литовською» (1990), а також низки статей про класиків литовської літератури в Українській літературній енциклопедії та Енциклопедії сучасної України (ЕСУ), публікацій у мас-медіях, наприклад, у газеті «Літературна Україна» – «3 криниць литовських [В. Бичко – перекладач литовської поезії]» (1974, 15 березня), «Перекладач і

дослідник [І. Ющук]» (1988, 10 березня); журналі «Литва литературная» – «Антанас Баранаускас и украинская литература» (1988, № 9).

У 1993 р. Н. Непорожня організувала у Вільнюсі міжнародну наукову конференцію «Литва – Україна: історія, політологія, культурологія», в якій, окрім українських і литовських учених, взяли участь українці з Білорусі, Польщі, Чехії, Канади. Під такою ж назвою видано упорядковану Н. Непорожною збірку матеріалів конференції (Вільнюс, 1995). За науковою редакцією Н. Непорожньої та з її литовським перекладом вийшов двомовний альбом «Європейський з'їзд 1429 року в Луцьку» Т. Бірюліної, Т. Садовник і В. Барана (2006).

Загалом налічується біля півтори сотні наукових і науково-популярних праць Надії Непорожньої.

Уповодж 1999-2004 років вона написала низку статей для Всесвітньої литовської енциклопедії, вела український, сербський, словенський, хорватський відділи, написала статті про майже 50 діячів літератури. Для ЕСУ підготувала ряд статей про литовських письменників, переклади їх видань українською мовою.

Київський університет видав методичні посібники Н. Непорожньої для студентів філологічного факультету «Історія сербської та хорватської літератури», «Югославський антифашистський роман», «Історія сербської літератури кінця 19 – початку 20 ст.» [2]

Для періодики Хорватії надавала матеріали про литовських письменників, ілюстровані роботами литовських графіків, художників.

Також перекладала чимало сценаріїв фільмів на литовську мову із сербської мови.

В Спільці письменників Литви організовувала вечори поезії українських та хорватських поетів. Завдяки Надії Непорожній були перекладені твори українських поетів литовською, а самі автори мали змогу представити свої твори під час престижних щорічних заходів в Литві «Весна поезії».

Важко перерахувати все зроблене Надією, коло її інтересів було надзвичайно широким.

На жаль, залишилися недопрацьовані монографії про Якова Головацького (над цією темою Надія в архівах працювала багато років, і, з її слів, відкрила «море» досі невідомого матеріалу), а також про інших діячів науки і культури, які були родом з України і працювали в Литві. Особливо актуальними були її публіцистичні твори, її полеміка на шпальтах литовських та українських видань на історичні теми. Людина

енциклопедичних знань, поліглот, ерудит, в своїх виступах не боялась критикувати визнаних авторитетів в науці чи політиці, якщо вважала, що вони неправі або є ворогами України. Непримирима до неправди, вона була незручною для посадовців, адже багато в чому випереджувала сучасників. Надія Непорожня залишила великий архів, який є власністю її дітей, і, наскільки відомо, ще його ніхто не опрацьовував.

Надія горіла українською ідеєю і заставляла до праці інших, була, за влучним висловом лавреата премії Литовсько-українського фонду ім. Т. Шевченка видатного литовського поета Владаса Бразюнаса, «вихорем надій».

Для нас, українців Литви, Надія Непорожня – насамперед громадська діячка, активістка і великий борець проти перекручування історії, патріотка, фанатка України і всього українського, невтомний борець за вивчення української мови у Литві, відкриття української кафедри у Вільнюському університеті, особливо боролася, щоб етнічними литовською мовою перекладалися з української, а не з російської мови.

У архіві Громада українців Вільнюса є чимало листів і звернень Надії Непорожньої до тодішніх президентів Литви та України, різних урядових інституцій з відповідними клопотаннями, а також копій її листування.

Кажуть, незамінних людей немає. Але проходить час, який все розставляє на свої місця, і виявляється, що це не так. Такого рівня різностороннього українського науковця в Литві не було і немає досі.

Восени бурхливого 2004 року, на самому початкові Оранжевої революції, коли вся увага в Литві та і в Європі була прикута до подій в Україні, відійшла в засвіти Надія Непорожня [3]. Вже тоді нам, в Литві, бракувало її виступів, її гарячих промов і статей, звернень до литовського уряду на організованих Громадою українців мітингах щодо підтримки України.

Бракує нам Надії і тепер. Чекаємо на науковця для опрацювання архіву Н. Непорожньої і друку її праць.

1. Непорожній Олександр Степанович. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Непорожній\\_Олександр\\_Степанович](https://uk.wikipedia.org/wiki/Непорожній_Олександр_Степанович)
2. Непорожня Надія Олександрівна. URL: [https://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=73665](https://esu.com.ua/search_articles.php?id=73665)
3. Жулинський М., Драч І., Павличко Д. та ін. Надія Непорожня: [Некролог] // Літературна Україна. – 2004. – 9 грудня.